

Дорошев Євгеній,

студент IV курсу бакалаврського рівня вищої освіти (групи ІБАСб-1-22-4.0д), спеціальність «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» факультету української філології, культури і мистецтв Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

✉ yhdoroshev.fufkm22@kubg.edu.ua

id <https://orcid.org/0009-0006-3135-0654>

Науковий керівник:

В. О. Кудлай, кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент, доцент кафедри інформаційних комунікацій, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка.

УДК 8027.022:159.942.5:72.012(477-25)

ОЦІНЮВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОСТІ ТА ЕСТЕТИКИ БІБЛІОТЕЧНОГО ПРОСТОРУ: ЕМПІРИЧНИЙ ВИМІР ВПЛИВУ НА РІВЕНЬ ТРИВОЖНОСТІ КОРИСТУВАЧІВ (НА ПРИКЛАДІ М. КИЄВА)

У статті висвітлено результати дослідження інклюзивності та естетики простору публічних бібліотек м. Києва, проаналізовано їхній вплив на рі-

Молодий дослідник

вень тривожності користувачів. Актуальність теми зумовлена трансформацією сучасної бібліотеки з установи зберігання фондів у багатофункціональний простір соціальної взаємодії, психологічної підтримки та безпечного перебування громади в умовах тривалого стресу, спричиненого війною. Теоретичну основу дослідження становлять концепція «третього місця», модель «чотирьох просторів», підходи до травма-інформованого та біофільного дизайну, а також напрацювання щодо бібліотечної тривожності. Метою статті є з'ясування того, як архітектурні рішення, рівень безбар'єрності, сенсорна інклюзія, освітлення, навігація та наявність безпекових зон позначаються на психоемоційному стані відвідувачів. У дослідженні використано комплекс взаємодоповнювальних методів: аналіз фахових публікацій і нормативної бази; експертне спостереження; порівняльний аналіз просторових параметрів п'яти бібліотек; адаптовані індикатори шкали бібліотечної тривожності; елементи шкали генералізованої тривожності GAD-7. Доведено, що модернізовані бібліотечні простори з відкритим плануванням, теплим освітленням, природними матеріалами, зрозумілою навігацією та інтегрованими просторами подвійного призначення сприяють зниженню фонового стресу й підвищують відчуття психологічної безпеки. Натомість вузькі проходи, холодне люмінесцентне освітлення, відсутність тактильних елементів і непридатність укриттів до повсякденного використання посилюють відчуття дискомфорту, дезорієнтації та тривожності. Наукова новизна полягає у спробі адаптувати підхід до вимірювання бібліотечної тривожності до українського воєнного контексту й розглянути простір бібліотеки як інструмент соціально-психологічної підтримки. Практичне значення результатів полягає в можливості їх використання під час модернізації публічних бібліотек, формування безбар'єрного середовища та проектування життєствердних просторів у повоєнній відбудові України.

Ключові слова: бібліотечний простір; інклюзивність; бібліотечна тривожність; травма-інформований дизайн; психологічна безпека.

Постановка проблеми. Наслідки збройної агресії, вимушеного переміщення населення та потреби повоєнної відбудови докорінно змінюють функції українських публічних бібліотек. Традиційна модель фондосховища поступається місцем відкритому комунікативному хабу – «третьому місцю», у якому поєднуються інформаційна, соціальна, просвітницька й підтримувальна функції (Бояринова, 2025; Гранчак, 2024). В умовах перманентного стресу, збільшення кількості осіб

з інвалідністю, досвіду вимушеного перебування в укриттях і зростання потреби в безпечних громадських просторах бібліотека має виконувати не лише культурно-інформаційну, а й реабілітаційну та стабілізаційну роль. Саме тому інклюзивність та естетика бібліотечного середовища набувають провідного значення чинників психологічної безпеки. Проблема полягає в тому, що значна частина бібліотечних просторів в Україні досі проєктувалася без урахування принципів безбар'єрності, сенсорної доступності, біофільного дизайну та травма-інформованого підходу, хоча саме ці параметри сьогодні можуть прямо впливати на рівень комфорту, довіри й тривожності користувачів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковий дискурс щодо трансформації бібліотек формується на перетині бібліотекознавства, архітектури, урбаністики й екопсихології. Теоретичним підґрунтям для осмислення сучасної публічної бібліотеки є модель «чотирьох просторів», що наголошує на поєднанні простору навчання, натхнення, зустрічі та події (Бояринова, 2025). Значення бібліотек для формування національного інформаційного простору в умовах війни розкриває Т. Гранчак (2024). Проблематику архітектурної інклюзивності та практичні аспекти виконання вимог ДБН В.2.2-40:2018 висвітлено в працях С. Плахотнюка (2019) і в самому нормативному документі (ДБН В.2.2-40:2018, 2018). Фактори формування дизайну інтер'єрів сучасних бібліотек проаналізовано В. Абизовим, Н. Ришкевич (2023). Міжнародний досвід представлено концептом бібліотечної тривожності (library anxiety) та методикою шкали бібліотечної тривожності (Bostick, 1992), а також дослідженнями нейроархітектури, які доводять вплив форми приміщення, освітлення та природних елементів на емоційний стан людини (Strachan-Regan, Baumann, 2024; Малашенкова, Пирожок, 2024). Водночас емпіричний аналіз того, як бібліотечний простір у воєнному контексті України впливає на тривожність користувачів, поки що залишається недостатньо розробленим. Це й зумовлює актуальність запропонованого дослідження.

Мета й завдання статті. Метою статті є з'ясування впливу інклюзивності та естетики простору публічних бібліотек на психоемоційний стан користувачів. Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання: 1) проаналізувати наукові та нормативні підходи до оцінювання бібліотечного простору; 2) виокремити параметри, що мають найбільший вплив на відчуття комфорту й безпеки; 3) здійснити порівняльне емпіричне оцінювання модернізованих і традиційних бібліотек м. Києва; 4) інтерпретувати вплив безбар'єрності, сенсорної інклюзії,

освітлення та безпекової інфраструктури на рівень користувацької тривожності; 5) окреслити практичні орієнтири модернізації бібліотечних просторів.

Методи дослідження. Методологічну основу роботи становить поєднання теоретичних і емпіричних методів. На етапі теоретичного осмислення застосовано аналіз наукових публікацій і нормативно-правових джерел для уточнення поняттєвого апарату та критеріїв оцінювання середовища. На етапі емпіричного дослідження використано метод експертного спостереження, порівняльний аналіз, елементи анкетування та інтерпретацію індикаторів адаптованої шкали бібліотечної тривожності – Library Anxiety Scale (Bostick, 1992). Для уточнення психоемоційного виміру також залучено окремі показники шкали GAD-7 (Basińska, Kwissa-Gajewska, 2023). Критерії безбар'єрності та доступності було співвіднесено з нормами ДБН В.2.2-40:2018. Дослідження мало порівняльний характер і охоплювало п'ять публічних бібліотек м. Києва, серед яких дві умовно віднесено до модернізованих, а три – до традиційних. Це дало змогу зіставити просторові рішення та користувацькі відчуття в різних типах середовища.

Результати дослідження. Результати аналізу засвідчили, що бібліотечний простір функціонує як чинник емоційної регуляції та соціальної адаптації. Передусім встановлено, що інклюзивність не зводиться до формального дотримання будівельних норм. Наявність пандусів, достатньої ширини проходів, адаптованих санітарних кімнат, зрозумілої навігації та тактильних елементів формує у користувача відчуття передбачуваності середовища і, відповідно, знижує фонову напругу (ДБН В.2.2-40:2018, 2018; Плахотнюк, 2019). Навпаки, тісні проходи, високі стелажі, пороги й відсутність навігаційних маркерів виступають тригерами дезорієнтації та соціальної ізоляції. Другий блок результатів пов'язаний із естетичними параметрами середовища. Біофільний дизайн, наявність природного освітлення, теплих кольорів, рослин, дерева та плавної геометрії корелюють зі зниженням стресу і підвищенням суб'єктивного відчуття спокою (Strachan-Regan, Baumann, 2024; Малашенкова, Пирожок, 2024). Водночас монотонні інтер'єри, холодне люмінесцентне світло та перевантаженість простору посилюють відчуття втоми й напруження. Третій блок результатів стосується безпекового виміру. У сучасних українських реаліях особливого значення набуває наявність просторів подвійного призначення – укриттів, які в повсякденному режимі можуть функціонувати як читальні зали, медіатеки або коворкінги. Такі рішення не лише підвищують фактичну безпеку, а й зменшують ретравматизацію, оскільки перетво-

рюють укриття з суто технічного приміщення на повноцінний людський простір (Дорошев, Жерносеков, 2026).

Таблиця 1

Порівняльний аналіз просторових параметрів публічних бібліотек м. Києва

Критерії оцінювання середовища (за ДБН та стандартами дизайну)	Модернізовані бібліотеки (Публічна бібліотека імені Лесі Українки; ЦРБ ім. П. Тичини; n=2)	Традиційні бібліотеки (Бібліотека ім. В. Сосюри; Бібліотека ім. Є. Гуцала; Бібліотека № 119; n=3)
Фізична безбар'єрність (вхідні групи, нормативні пандуси, маневрові зони)	90% відповідності	35% відповідності (відсутність нормативних пандусів)
Сенсорна інклюзія (тактильні елементи, аудіопоказники, контрастність)	65% відповідності	15% відповідності
Санітарно-гігієнічна доступність (кабіни для крісел колісних)	100% відповідності	0% відповідності (кабіни не відповідають габаритам)
Біофільний дизайн та освітлення (природна інсоляція, зонування)	Високий рівень (панорамні вікна, тепле світло)	Низький рівень (холодне освітлення, монотонність)
Безпековий простір (Dual-Purpose Space)	Інтегровані зони	Підвальні приміщення технічного призначення

Емпіричний вимір впливу простору на тривожність користувачів. Емпірична частина дослідження охопила Публічну бібліотеку імені Лесі Українки, Центральну районну бібліотеку ім. П. Тичини, Бібліотеку ім. В. Сосюри, Бібліотеку ім. Є. Гуцала та Бібліотеку № 119. Порівняльний аналіз показав, що модернізовані бібліотеки демонструють істотно вищі показники фізичної безбар'єрності, сенсорної інклюзії та санітарно-гігієнічної доступності. Вони також мають кращі показники природної інсоляції, зонування простору та інтегрованих безпекових рішень. Опрацювання відповідей за адаптованими індикаторами шкали бібліотечної тривожності (Library Anxiety Scale – LAS) виявило чітку закономірність: що нижчі показники ергономіки, освітлення та навігаційної зрозумілості, то вищим є рівень фонового стресу відвідувачів. У традиційних бібліотеках замкнутість простору, вузькі проходи та холодне світло формують клаустрофобічний ефект, тоді як у

Молодий дослідник

модернізованих закладах відкритість планування та зрозуміла логіка організації середовища сприяють відчуттю контролю над ситуацією. Показовим виявився і фактор укриття: максимальний рівень психологічного комфорту фіксується не просто в наявності захисної споруди, а у випадку, коли вона інтегрована в повсякденне життя бібліотеки як повноцінний та естетично продуманий простір подвійного призначення.

Таблиця 2

Вплив елементів простору на психоемоційний стан користувачів (за 5-бальною шкалою Лікерта)

Твердження-індикатори з адаптованої анкети LAS	Модернізовані бібліотеки (n=2), середній бал (M)	Традиційні бібліотеки (n=3), середній бал (M)	Емпіричний висновок щодо впливу середовища
«Я відчуваю тиск замкнутого простору серед високих стелажів та вузьких проходів»	1,8	4,1	Архітектурна тіснота генерує стрес та відчуття пастки
«Кольорове оформлення та освітлення допомагають мені розслабитись»	4,5	2,2	Елементи біофільного дизайну діють як інструмент терапії
«Інтуїтивна навігація дозволяє мені вільно орієнтуватися»	4,3	1,9	Відсутність візуальних елементів доступності посилює безпорадність
«Я почуваюся в безпеці, знаючи, що тут є облаштоване укриття-коворкінг»	4,8	2,4	Простори подвійного призначення ефективно знімають фонову тривожність

Обговорення результатів. Отримані результати підтверджують доцільність розгляду бібліотеки як середовища соціально-психологічної підтримки. У цьому контексті поняття «бібліотечної тривожності» доцільно інтерпретувати ширше, ніж лише як дискомфорт через пошук інформації чи незнання правил користування. В українському воєнному контексті воно охоплює також реакції на просторову тісноту, гучні звуки, відсутність відчуття захищеності, брак інклюзивних рішень та недружність середовища до вразливих груп. Отже, архітектурні та дизайнерські характеристики бібліотеки не є нейтральними: вони можуть або

підсилювати стрес, або працювати як чинники відновлення. Саме тому модернізація бібліотек має відбуватися не лише через оновлення обладнання чи інтер'єру, а через переосмислення їх як життєствердних просторів, де поєднуються доступність, естетика, безпека та людиноцентричність.

Висновки й перспективи подальших розвідок. Проведене дослідження дало підстави для таких висновків. По-перше, інклюзивність та естетика бібліотечно-го простору є важливими детермінантами психоемоційного стану користувачів. По-друге, модернізовані бібліотеки, у яких реалізовано принципи безбар'єрності, сенсорної доступності, біофільного дизайну та просторів подвійного призначення, демонструють нижчий рівень фонового стресу і вищий рівень суб'єктивного відчуття безпеки. По-третє, адаптація підходів до вимірювання бібліотечної тривожності до українського контексту засвідчує необхідність урахування не лише інформаційних, а й просторово-психологічних чинників. Практична цінність отриманих результатів полягає в можливості використання запропонованих висновків у програмах модернізації публічних бібліотек, у підготовці проєктів безбар'єрного середовища та під час повоєнної відбудови громадських інституцій. Перспективами подальших розвідок є розширення емпіричної бази дослідження на регіональні бібліотечні мережі, удосконалення інструментарію вимірювання бібліотечної тривожності та розроблення практичних рекомендацій щодо формування національного стандарту життєствердного бібліотечного простору.

Використані джерела

- Абизов, В., Ришкевич, Н. (2023). Фактори, що впливають на формування дизайну інтер'єрів сучасних бібліотек. *Актуальні проблеми сучасного дизайну*, 2, 157–160. http://nbuv.gov.ua/UJRN/artges_2023_4_16.
- Бояринова, О. (2025). Чотири простори, або Нова модель публічної бібліотеки. *День*. <https://day.kyiv.ua/blog/kultura/chotyry-prostory-abo-nova-model-publichnoyi-biblioteki>.
- Basińska, B. A., Kwissa-Gajewska, Z. (2023). Psychometric properties of the Polish version of the Generalized Anxiety Disorder Scale (GAD-7) in a non-clinical sample of employees during pandemic crisis. *International Journal of Occupational Medicine and Environmental Health*, 36(4), 493–504. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC10691419/>.
- Гранчак, Т. Ю. (2024). Національний наратив у просторі бібліотек під час російської війни проти України. У *Стратегії розвитку бібліотек: від ідеї до втілення* (с. 17).
- ДБН В.2.2-40:2018. (2018). Будинки і споруди. Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення. Міністерство України. <https://dreamdim.ua/wp-content/uploads/2019/03/DBN-V2240-2018.pdf>.
- Дорошев, Є., Жерносеков, А. (2026). Концептуальні засади формування життєствердного бібліотечного простору: правовий, архітектурний та психосоціальний виміри. *Громадська думка*, 1–2, 3–11. https://nbuviap.gov.ua/images/informaciyi_vidanya/grom_dumka/2026/

Gromadska_dumka_2026_01-02.pdf.

Малашенкова, В. О., Пирожок, О. С. (2024). Вплив біофільного дизайну на психологію людей. Регіональні проблеми архітектури та містобудування, 18, 329-335. https://www.axi-pnam.com.ua/images/Csa/AxiPnam18_37.pdf.

Плахотнюк, С. (2019). Інклюзивність будівель і споруд: як виконати нові норми. Практика управління закладом освіти, 5, 19-23. <https://ezavdnz.expertus.com.ua/723406>.

Bostick, S. L. (1992). The development and validation of the Library Anxiety Scale (Doctoral dissertation, Wayne State University).

Strachan-Regan, K., Baumann, O. (2024). The impact of room shape on affective states, heartrate, and creative output. Heliyon, 10(6), e28340. <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC10965811/>.

References

Abyzov, V., Ryshkevych, N. (2023). Faktory, shcho vplyvaiut na formuvannia dyzainu interieriv suchasnykh bibliotek. Aktualni problemy suchasnoho dyzainu, 2, 157–160.

Basińska, B. A., Kwissa-Gajewska, Z. (2023). Psychometric properties of the Polish version of the Generalized Anxiety Disorder Scale (GAD-7) in a non-clinical sample of employees during pandemic crisis. International Journal of Occupational Medicine and Environmental Health, 36(4), 493-504. <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC10691419/>.

Boiarynova, O. (2025). Chotyry prostory, abo Nova model publichnoi biblioteky. Den. <https://day.kyiv.ua/blog/kultura/chotyry-prostory-abo-nova-model-publichnoyi-biblioteky>.

Bostick, S. L. (1992). The development and validation of the Library Anxiety Scale (Doctoral dissertation, Wayne State University).

DBN V.2.2-40:2018. (2018). Budyanky i sporudy. Inkluzyvnist budivel i sporud. Osnovni polozhennia. Minrehion Ukrainy. <https://dreamdim.ua/wp-content/uploads/2019/03/DBN-V2240-2018.pdf>.

Doroshev, Ye., Zhernosiekov, A. (2026). Kontseptualni zasady formuvannia zhytтиestverdnogo bibliotechnoho prostoru: pravovyi, arkhitekturnyi ta psykhosotsialnyi vymiry. Hromadska dumka, 1–2, 3–11. https://nbuviap.gov.ua/images/informaciyni_vidanya/grom_dumka/2026/Gromadska_dumka_2026_01-02.pdf.

Hranchak, T. Yu. (2024). Natsionalnyi naratyv u prostori bibliotek pid chas rosiiskoi viiny proty Ukrainy. In Stratehii rozvytku bibliotek: vid idei do vtilennia (p. 17).

Malashenkova, V. O., Pyrozok, O. S. (2024). Vplyv biofilnogo dyzainu na psykholohiiu liudei. Regionalni problemy arkhitektury ta mistobuduvannia, 18, 329-335. https://www.axi-pnam.com.ua/images/Csa/AxiPnam18_37.pdf.

Plakhotniuk, S. (2019). Inkluzyvnist budivel i sporud: yak vykonaty novi normy. Praktyka upravlinnia zakladom osvity, 5, 19-23. <https://ezavdnz.expertus.com.ua/723406>.

Strachan-Regan, K., Baumann, O. (2024). The impact of room shape on affective states, heartrate, and creative output. Heliyon, 10(6), e28340. <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC10965811/>

EVALUATING THE INCLUSIVITY AND AESTHETICS OF LIBRARY SPACE: AN EMPIRICAL DIMENSION OF ITS IMPACT ON USERS' ANXIETY LEVELS (A CASE STUDY OF KYIV)

Yevhenii Doroshev, student of 4th-year higher education, group IBASb-1-22-4.0d, specialty "Information, Library and Archival Studies" Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University.

The article presents the results of an empirical study of the inclusivity and aesthetics of public library space in Kyiv and analyses their impact on users' anxiety levels. The relevance of the topic is determined by the transformation of the contemporary library from a repository-centered institution into a multifunctional space for social interaction, psychological support, and safe community stay under conditions of prolonged stress caused by war. The theoretical framework combines the concepts of the "third place", the Four Spaces Model, trauma-informed and biophilic design approaches, and studies of library anxiety. The purpose of the article is to determine how architectural solutions, the degree of accessibility, sensory inclusion, lighting, wayfinding, and the presence of safety zones affect the psycho-emotional state of visitors. The study applies a set of complementary methods: analysis of scholarly publications and regulations; expert observation; comparative analysis of spatial parameters in five libraries; adapted indicators of the Library Anxiety Scale; and selected elements of the Generalized Anxiety Disorder scale (GAD-7). The findings demonstrate that modernized library spaces characterized by open planning, warm lighting, natural materials, intuitive navigation, and integrated dual-purpose spaces help reduce background stress and enhance the sense of psychological safety. In contrast, narrow aisles, cold fluorescent light, the absence of tactile elements, and shelters unfit for everyday use intensify discomfort, disorientation, and anxiety. The scientific novelty of the study lies in adapting the measurement of library anxiety to the Ukrainian wartime context and in interpreting library space as a tool of social and psychological support. The practical significance of the results consists in their applicability to the modernization of public libraries, the development of barrier-free environments, and the design of life-affirming spaces within Ukraine's post-war recovery.

Keywords: library space; inclusivity; library anxiety; trauma-informed design; psychological safety.